

ФУНКЦИОНАЛНОСТА НА ПОДРАЧНИТЕ ОДДЕЛЕНИЈА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ПРАВДА ВО ПОГЛЕД НА ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ

Ангела Ристевска

март, 2021 година

Овој правен текст е подготвен од авторот Ангела Ристевска ангажирана од Коалицијата „Сите за правично судење“ со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД). Мислењата изразени во овој правен текст му припаѓаат на авторот и не ги изразуваат ставовите на Агенцијата на САД за меѓународен развој или на Владата на Соединетите Американски Држави

ВОВЕД

Првиот Закон за бесплатна правна помош (ЗБПП) во нашата држава беше донесен во декември 2009 година, а почна да се применува шест месеци подоцна, во јули 2010 година.¹ Во периодот на имплементација на овој закон, некои од забелешките и препораките беа насочени кон подрачните одделенија на Министерството за правда во контекст на кадровска и техничка опременост, недоволната ангажираност на подрачните одделенија за промовирање на правото на бесплатна правна помош, како и забелешки во поглед на давање квалитетна правна помош од страна на лицата ангажирани во подрачните одделенија.

Со цел повеќе да се овозможи и да се унапреди правото на физичките лица на пристап до правдата и правичната судска заштита преку обезбедување финансиска поддршка од страна на државата, во мај 2019 година беше донесен новиот ЗБПП, согласно кој подрачните одделенија добија поголеми ингеренции за давање на бесплатна правна помош. Овој Закон кој започна да се имплементира од 1 октомври 2019 година генерално го промени системот на овозможување бесплатна правна помош.

ПОДАТОЦИ ЗА ОБЕЗБЕДЕНА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ

Направената анализа на поднесените, одобрените и одбиените барања за секундарна правна помош за период 2016 до 2020 година е добра можност да се направи дијагноза на позитивните и негативните страни на имплементирање на ЗБПП, во насока на давање препораки за подобро функционирање на истиот.

Период	Донесени решенија	Одобрени барања	Одбиени барања	Во тек	Повлечени запрени постапка	/
01.01.2016 до 31.12.2016 год.	150	65	85		10	
01.01.2017 до 31.12.2017 год.	113	74	39		13	
01.01.2018 до 31.12.2018 год.	156	80	76		11	
01.01.2019 до 31.12.2019 год.	175	90	73		12	
01.01.2020 до 31.12.2020 год.	215	136	56	6	17	

Видно од наведените податоци е дека од година во година се зголемува бројот на барања за секундарна помош, што претставува добар знак, но сепак оваа бројка е релативно мала ако се земе во предвид бројот на граѓани на кои им е потребна секундарна правна помош. Ова во главно се должи на долгиот период од поднесување на барање до негово одобрување, кое нешто делува демотивирачки кај граѓаните во поглед на поднесување на барања за секундарна правна помош.

¹Анализа на примената на Законот за бесплатна правна помош за периодот 2010- 2012 година, Гоце Коцевски, Данче Даниловска-Бајдевска – Скопје, Македонско здружение на млади.

Законот покрај секундарната правна помош ја уредува и примарната правна помош, која се дава од страна на овластено службено лице од Министерството за правда, овластено здружение и правна клиника. Согласно Извештајот за примена на ЗБПП од 2019 година, во текот на 2018 година примарна правна помош им била дадена на 299 лица, односно толку граѓани добиле бесплатен правен совет во подрачните одделенија. Според статистиките со кои располага Македонското здружение на млади правници за 2018 година, повеќе од 1.500 граѓани добиле правни информации и совети, наспроти 12-те барања за бесплатна правна помош за баратели што ги составило здружението, а за кои се проценило дека е можно исполнување на законските услови.²

Во 2020 година според подароците 2.689 лица добиле примарна правна помош, од кои 625 лица примарна правна помош добиле преку подрачните одделенија на Министерството за правда.³

Од презентираниите податоци за давање на примарна правна помош, подрачните одделенија на Министерството за правда значително заостануваат во давањето на бесплатна правна помош во споредба со останатите овластени здруженија. Доколку го земеме во предвид фактот дека вкупната бројка на лица на кои им е овозможена примарна правна помош во 2020 година е 2689, а од нив 2039 добиле примарна правна помош од страна на граѓански здруженија, 625 од подрачните одделенија, а 25 лица од страна на правните клиници, може да се заклучи дека оние кои најмногу овозможуваат примарна правна помош се граѓанските здруженија, додека најмалку правна помош обезбедуваат подрачните одделенија.⁴ Само од овие податоци може да се констатира дека подрачните одделенија и не се толку функционални колку што треба да бидат со цел да обезбедат бесплатна правна помош на оние граѓани на кои тоа им е потребно. Според тоа иницирањето на реформи во подрачните одделенија на Министерството за правда е повеќе од потребно и оправдано и треба да биде земено во предвид при воведување на нови измени и дополнувања на ЗБПП. Невладините организации продолжуваат да имаат доминантна улога во заштитата на бегалците, внатрешно раселените лица, жртвите на семејното насилство, жртвите на дискриминацијата, жртвите на трговијата со луѓе, барателите на азил, лицата со посебни потреби и постарите граѓани, Ромите и членовите на другите малцински етнички заедници.⁵

Во насока да се проверат состојбите на терен за имплементирање на Законот за бесплатната правна помош направената анкета на целата територија на државата за информираноста на граѓаните за Законот за бесплатна правна помош ги даде следните параметри.

Од 300 анкетирани испитаници, на прашањето дали истите се запознаени за постоење на Закон за бесплатна правна помош 75% одговорија дека не се запознаени и дека прв пат слушаат за таков закон.

Само 25% од испитаниците одговорија дека се запознаени со постоењето на ЗБПП. Процентот на лица кои се запознаени со постоењето на ЗБПП е мал, што укажува на потребата за поголемо ангажирање во насока на информирање на граѓаните.

2

<https://www.novamakedonija.com.mk/makedonija/politika/%D0%B1%D0%B5%D1%81%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%88-%D0%B8-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B0-%D0%B8-%D0%B1%D0%B0%D0%B2>

³ <https://frontline.mk/2021/03/07/pri-fateni-dve-tretini-od-bara-ata-za-besplatna-pravna-pomosh-iskoristeni-samo-tretina-od-predvidenite-sredstva-za-2020>

⁴ Александар Атанасов, статија, 06 Март 2021 година, Скопје

⁵ <http://civicamobilitas.mk/wp-content/uploads/2018/02/2012-Bajka-ili-realnost-BPP-vo-RM-1.pdf>

Затоа потребата од воспоставување обврска за подрачните одделенија да го промовираат правото на бесплатна правна помош на локално ниво е значајна. Подрачните одделенија се поподобни за промоција на бесплатната правна помош отколку Министерството, поради тоа што дејствуваат локално.⁶

Исто така, новиот ЗБПП ја предвидува соработката на Министерството за правда со Адвокатската, Нотарската, Комората на извршители, Комората на медијатори, здруженија овластени за давање на примарна правна помош и правни клиници за организација на денови на бесплатен правен совет за прашања од областа на медијацијата, адвокатурата, нотаријатот и извршувањето. Во овој контекст Министерството за правда прави план за соработка, но подрачните одделенија се оние кои треба активно да учествуваат и да ја одржуваат оваа соработка.

НОВАТА УЛОГА НА ПОДРАЧНИТЕ ОДДЕЛЕНИЈА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ПРАВДА

Новата улога на подрачните одделенија на Министерството за правда се заснова на новиот ЗБПП од 16 мај 2019 год, со кој се предвидени измени во однос на делувањето на подрачните одделенија. Од страна на Министерството за правда дадени се 19 овластувања за вработени во подрачните одделенија, со што е направен вториот чекор кон децентрализација (првиот е усвојување на новиот ЗБПП)⁷

Примарна правна помош се дава од страна на овластено службено лице во Министерството за правда. Постапката за секундарна правна помош започнува со поднесување на барање за секундарна правна помош од заинтересираното лице до подрачното одделение на Министерството за правда кое се наоѓа на подрачје на кое лицето има живеалиште или престојувалиште.⁸

Новите измени во ЗБПП недвосмислено покажуваат дека на подрачните одделенија им е дадена законска можност да делуваат и во примарната и секундарната заштита на граѓаните кои имаат потреба од бесплатна правна помош. Сепак, наместо зајакнување на капацитетите на подрачните одделенија, новиот ЗБПП ги намалува критериумите за стручно образование на кадрите вработени во подрачните одделенија, со укинувањето на правник со положен правосуден испит како задолжително работно место, кое нешто доведува до намалување на стручниот капацитет потребен во Подрачните одделенија.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Согласно сето горе наведено, а во насока да се остварат намерите подрачните одделенија на Министерството за правда да станат фактор во остварувањето на еднаква правда за сите, потребно е истите да се реструктурираат. Поради тоа, неопходно е да се земат во предвид следните параметри при донесување на следните измени во ЗБПП:

- Одговорен однос кон обврските за давање на примарна правна помош и побрзо процесирање на барањата за секундарна правна помош;
- Стручно и кадровско екипирање на подрачните одделенија;
- Зголемени активности за информирање на јавноста за можноста да се искористи механизмот на бесплатна правна помош;

⁶Анализа на примената на законот за БПП од 2010-2012 година, Скопје, Јануари 2013 година

⁷Годишен извештај за примена на ЗБПП за 2019 година

⁸Закон за БПП 2019 година

- Континуирани обуки за вработените во подрачните одделенија задолжени за бесплатната правна помош, со цел да се зајакнуваат знаењата а воедно да се споделуваат искуства за јаките и слабите страни во имплементацијата на ЗБПП.

Предизвици на подрачните одделенија на Министерството за правда во новото време се стручност, динамичност, одговорност, посветеност и одлучност во спроведувањето на бесплатната правна помош. Останува да видиме дали во иднина ќе се направат напори во ова поле и би се зајакнале капацитетите на подрачните одделенија, како би се овозможило поголем пристап до права за маргинализираните заедници и би се зголемил бројот на обезбедување на бесплатна правна помош.

Користена литература

1. Законот за бесплатна правна помош 29-12-2009
5. Закон за бесплатна правна помош 22-05-2019
6. <https://mhc.org.mk/wp-content/uploads/2019/02/A->
7. <https://www.pravnozajakni.mk/wpcontent/uploads/2018/06/Monitoring-report-2017-MK>.
8. <http://www.merc.org.mk/Files/Write/Documents/02345/mk/Analiza-na-primenata-na-zakonot-za-besplatna-pravna-pomos-za-periodot-2010-2012.pdf>
9. <https://www.pravnozajakni.mk/wpcontent/uploads/2018/06/Monitoring-report-2017-MK.pdf>
10. Жарко Хаџи-Зафиров, Гоце Коцевски и Емир МЗМП, Скопје Прцановиќ, Бајка или реалност?! – Бесплатната правна помош во Република Македонија, , 2012;